

Володимирець В. О., к.б.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ДОПОВНЕННЯ ДО СПИСКУ ВИДІВ ФЛОРИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ РЕГІОНАЛЬНІЙ ОХОРОНІ НА ТЕРИТОРІЇ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Запропоновано нові види рослин для регіональної охорони на території Рівненської області, наведено їх поширення, категорії раритетності, обґрунтована доцільність їх охорони.

Ключові слова: флора, регіональна охорона, розповсюдження, категорії раритетності, Рівненська область.

Предложены новые виды растений для региональной охраны на территории Ровенской области, приведено их распространение, категории раритетности, обоснована целесообразность их охраны.

Ключевые слова: флора, региональная охрана, распространение, категории раритетности, Ровенская область.

New plant species are proposed for regional protection on the territory of Rivne region, spreading and rarity categories are given, necessity of their protection is also substantiated.

Keywords: flora, regional protection, spreading, rarity categories, Rivne region.

Індивідуальна охорона видів організмів є основою всіх біосозологічних заходів, які спрямовані передусім на збереження аборигенної біорізноманітності як на видовому рівні, так і на біогеоценотичному. Однак, саме охорона конкретних видів, з'ясування їх біоекологічних особливостей і дослідження популяцій може забезпечити реальну охорону біоти та біосфери в цілому.

З метою здійснення повноцінної охорони видів організмів необхідним є надання їм законодавчого захисту. Для видів, які охороняються на загальнодержавному рівні, цей захист забезпечується таким юридичним документом, як “Червона книга України” (останнє її видання здійснено наприкінці 2009 р. [19]). Юридичними документами, що регламентують існування, ведення “Червоної книги ...” та процедуру включення до неї видів, є закон України “Про Червону книгу України” (2002 р.) [9] і “Положення про Національну комісію з питань Червоної книги України” (2004 р.). Проте на території конкретного природного регіону або адміністративно-територіальної одиниці (наприклад області, району), крім видів організмів, які занесені до “Червоної книги ...” та підлягають охороні в межах усієї країни, зустрічаються також види, що з тих або інших причин потребують охорони на місцевому регіональному рів-

ні. Законодавча регламентація їх охорони на цьому рівні є одним із досить важливих і дієвих чинників, які сприяють здійсненню ефективних заходів збереження природного біорізноманіття. Також слід відмітити й той факт, що при відборі видів, які пропонуються для включення до нових видань “Червоної книги ...”, виникають гострі дискусії, що часто пов’язані з особливістю поширення видів у межах різних регіонів України (на території одних регіонів види є більш-менш звичайними або поширені розсіяно, тоді як на території інших вони поширені обмежено). Звичайно, що внесення видів рослин, грибів, лишайників і тварин до охоронних списків певних територій є результатом співпраці науковців, практиків і державних органів влади.

Природна флора Рівненської області нараховує приблизно 1200 видів вищих судинних рослин. Із них біля 80 видів занесено до “Червоної книги України” (2009 р.) [19]. Разом із тим, на території області зростають десятки видів, яким необхідно забезпечити охорону на місцевому рівні.

Уперше список видів рослин, які підлягають охороні на території нашої області, з’явився в науково-популярному виданні – Т.Л. Андрієнко, Г.М. Антонова, А.В. Єршов “Край лісів та імлістих боліт” (1988 р.) [1]. В цей список були включені види рослин із території Рівненщини, що занесені до “Червоної книги Української РСР” (1980 р.) [20] – 42 види, “Красной книги СССР” (1984 р.) [11], Червоної книги МСОП та види, що потребують регіональної охорони в межах області. Всі види цього списку були розподілені на 4 категорії раритетності: можливо втрачені види (13 видів); дуже рідкісні зникаючі види (30 видів); рідкісні види (50 видів); малопоширені види (14 видів). Однак, цей список не мав статусу юридичного документу. В подальшому з’явилися списки раритетних видів флори для найбільших об’єктів природно-заповідного фонду Рівненської області – Надслучанського [2] та Дермансько-Мостівського регіональних ландшафтних парків [6], Рівненсько-го природного заповідника [4].

У 2009 р. Рівненською обласною радою було прийняте рішення № 1196 “Про затвердження Переліку регіонально рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин на території Рівненської області та Положення до нього” [16]. До цього переліку було включено 64 види вищих судинних рослин із 52 родів і 38 родин. Перелік видів був запропонований і підготовлений науковцями Інституту ботаніки НАН України – д.б.н. Т.Л. Андрієнко та к.б.н. О.І. Прядко.

Однак, аналіз затвердженого переліку видів показав, що в ньому відсутні чимало видів флори, яким також слід забезпечити законодавчу охорону на території нашої області. Ми звернули увагу на доцільність доповнення існуючого списку рослин [3]. Звичайно, що відбір видів для регіональної охорони в методичному відношенні стикається з певними труднощами, що пов’язані з відсутністю загальноприйнятих критеріїв такого відбору саме для регіонального рівня. Насамперед, у список регіонально рідкісних видів слід внести ті,

що знаходяться в межах території Рівненської області на межі ареалу або їх локалітети відірвані від основної частини, а також види з малочисельними популяціями та які піддаються значному ризику існування під впливом природних або антропогенних факторів. Крім того, за останні десятиріччя при проведенні флористичних досліджень отримані нові дані про видовий склад рослин і їх хорологію, а також про стан популяцій багатьох видів та їх екологічні особливості. Тому необхідним є підготовка доповнення до затвердженого “Переліку...”.

Мета наших досліджень полягала у відборі видів флори та обґрунтуванні доцільності їх внесення до існуючого “Переліку регіонально рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин...” із врахуванням сучасних даних про їх хорологію та стан популяцій.

При складанні списку видів рослин, які пропонуються до внесення в “Перелік...”, за основу були взяті результати власних флористичних та еколого-популяційних досліджень автора, проведених упродовж 2000–2011 років, і гербарні матеріали, що зберігаються на кафедрі агрохімії, ґрунтознавства та землеробства Національного університету водного господарства та природокористування (Г/к.агр.). Також були критично опрацьовані гербарні матеріали з фондів Рівненського обласного краєзнавчого музею (Г/РОКМ). Для отримання додаткової інформації про види були використані літературні публікації узагальнюючого та довідкового характеру [7, 8, 13, 14, 17, 18]. Номенклатура таксонів наведена за S.L. Mosyakin, M.M. Fedoronchuk [21] із врахуванням пізніших доповнень. Поширення видів у межах території Рівненської області наведено за фізико-географічними областями – Волинське Полісся (ВП), Житомирське Полісся (ЖП), Волинська височина (ВВ), Мале Полісся (МП), Північноподільська височина (ПВ).

Запропоновані для охорони види флори в межах усієї території Рівненської області були розділені на 4 категорії раритетності: дуже рідкісні (для території області відомо не більше 5 локалітетів), рідкісні (відомо не більше 20 локалітетів, популяції видів є малочисельними, їх відтворення незадовільне або утруднене), малопоширені (відомо не більше 20 локалітетів, однак популяції видів є багаточисельними, їх відтворення задовільне), вразливі (для території області відомо понад 20 локалітетів, популяції видів є відносно чисельними, однак зазнають значного антропогенного впливу або характеризуються складним циклом відтворення). При встановленні фітосоцологічних категорій враховувались також повнота вивчення території, неоднозначність у трактуванні таксономічного рангу видів, певна складність у їх визначенні.

На основі аналізу та узагальнення отриманих даних пропонуються до включення в “Перелік регіонально рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин на території Рівненської області” наступні види флори:

пухирник ламкий */Cystopteris fragilis (L.) Bernh./* (родина Пухирникові */Cystopteridaceae/*) – аркто-бореально-південнотропічний циркумполярний

вид, який у межах області розсіяно поширений на всій її території, більш часто в її середній та південній частинах; зростає в складі листяних лісових угруповань на мезорельєфних підвищеннях і на виходах гірських порід. Для області є раритетним (вразливим) видом, популяції його малочисельні, з незадовільним відтворенням, низькою ценотичною активністю та значним ризиком випадання зі складу угруповань через вирубування лісів і, можливо, через кліматичні зміни. За літературними та гербарними матеріалами, вид відомий: **ЖП**/ Березнівський р-н – Надслучанський РЛП, де відмічені найчисельніші популяції (геологічний заказник місцевого значення “Марининсько-Устянські граніти” (Г/к.агр.), ландшафтний заказник місцевого значення “Соколіні гори” (Г/к.агр.)); **ВП**/ Костопільський р-н – біля с. Деражне (Г/ПОКМ); **ВВ**/ Рівненський р-н – біля с. Зоря (Г/ПОКМ), біля с. Ходоси (Г/к.агр.), біля с. Решуцьк (Г/ПОКМ); Гошанський р-н – ландшафтний заказник місцевого значення “Агатівка” [14]; Млинівський р-н – біля с. Владиславівка (Г/к.агр.); Здолбунівський р-н – околиці с. Кунин (Г/к.агр.); Острозький р-н – біля с. Батьківці (Г/ПОКМ);

багатоніжка звичайна /*Polypodium vulgare* L./ (родина **Багатоніжкові /*Polypodiaceae*/**) – південноафрикансько-кергеленсько-неморальний, меншою мірою бореальний циркумполярний вид, який у межах області розсіяно поширений на всій її території; зростає в складі листяних і мішаних лісових угруповань, часто з близьким заляганням гірських порід, а також на їх виходах. Для області є раритетним (вразливим) видом, популяції його в багатьох локалітетах є малочисельними, з низькою ценотичною активністю, локалітети часто досить віддалені один від одного, спостерігається негативна динаміка чисельності популяцій через вирубування лісів і, можливо, через кліматичні зміни. За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВП**/ Зарічненський р-н – гідрологічний заказник загальнодержавного значення “Острівський” (Г/к.агр.); Володимирецький р-н – Рівненський ПЗ (Білоозерське лісництво [4]); Дубровицький р-н – на схід від с. Висоцьк, урочище Хілінські гори [12], на схід від залізничної станції Дубровиця [12]; Сарненський р-н – біля с. Грушівка (Г/ПОКМ), біля с. Калинівка (Г/ПОКМ), біля с. Немовичі (Г/ПОКМ), біля с. Любиковичі (Г/к.агр.); Рівненський р-н – околиці с. Нова Любомирка [12], біля с. Олександрія, Олександрійське лісництво (Г/ПОКМ), Новоставське лісництво (Г/ПОКМ); **ЖП**/ Березнівський р-н – Надслучанський РЛП (геологічний заказник місцевого значення “Марининсько-Устянські граніти” (Г/к.агр., Г/ПОКМ), ландшафтний заказник місцевого значення “Соколіні гори” (Г/ПОКМ)); Корецький р-н – біля с. Мала Совпа (Г/к.агр.); **ВВ**/ Рівненський р-н – біля с. Ходоси (Г/к.агр.), біля с. Городок, ботанічний заказник загальнодержавного значення “Вишнева гора” (Г/ПОКМ), біля смт Клевань, Сморгівське лісництво (Г/ПОКМ), біля с. Зоря (Г/ПОКМ); Гошанський р-н – ландшафтний заказник місцевого значення “Агатівка” [14]; Млинівський р-н – біля с. Лихачівка (Г/к.агр.); **МП**/ Дубенський р-н – біля с. Ма-

ртинівка (Г/ПОКМ), біля с. Шепетин (Г/к.агр.), біля с. Онишківці (Г/ПОКМ); Радивилівський р-н – біля с. Срібно (Г/ПОКМ), біля хутора Грядки, урочище Демщина (Г/ПОКМ), біля с. Немирівка, Немирівське лісництво (Г/ПОКМ); Острозький р-н – біля с. Теремно (Г/ПОКМ), біля с. Вілія (Г/ПОКМ);

хвилівник звичайний /*Aristolochia clematitis* L./ (родина **Хвилівникові /*Aristolochiaceae*/**) – європейський вид, який у межах області досить обмежено поширений на всій її території; зростає в складі рослинних угруповань чагарникових заростей у заплавах річок або на схилах. Для області є раритетним (дуже рідкісним) видом, популяції його є малочисельними, локалітети досить віддалені один від одного. Основна частина українського ареалу виду розташована на південь і схід від Рівненської області. Вид наводиться лише за літературними матеріалами та усними повідомленнями (гербарні збори з території області невідомі): **ВП/** Дубровицький р-н – лісовий заказник загальнодержавного значення “Висоцький” (усні повідомлення); Сарненський р-н – околиці м. Сарни (результати обстеження); **ВВ/** Рівненський р-н – біля с. Решуцьк (фотоматеріали); **МП/** Острозький р-н – м. Остріг [5];

латаття сніжно-біле /*Nymphaea candida* J. et C. Presl/ (родина **Лататтєві /*Nymphaeaceae*/**) – європейсько-східносібірський вид, який у межах області розсіяно поширений на всій її території, більш часто в її північній і середній частинах; зростає в складі водних (плаваючих) рослинних угруповань різних типів водойм. Для області є раритетним (вразливим) видом, популяції його в багатьох локалітетах є малочисельними, з низькою ценотичною активністю, характеризуються негативною динамікою та незадовільним відтворенням на Україні в цілому, спостерігається зниження чисельності популяцій передусім під впливом антропогенних факторів (забруднення водойм, зривання як декоративних рослин), а також, можливо, через потепління клімату (на території України проходить південна межа ареалу), угруповання виду є реліктовими й занесені до “Зеленої книги України” (2009 р.) [10]. За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Зарічненський р-н – гідрологічний заказник загальнодержавного значення “Острівський” [10]; Володимирецький р-н – Рівненський ПЗ (Білоозерське лісництво [4]); Сарненський р-н – Рівненський ПЗ (Карасинське лісництво [4]); Дубровицький р-н – Рівненський ПЗ (Північне лісництво [4]); Костопільський р-н – м. Костопіль (Г/к.агр.); **ЖП/** Рокитнівський р-н – околиці смт Рокитне (усні повідомлення); **ВВ/** Рівненський р-н [7];

кушир підводний /*Ceratophyllum submersum* L./ (родина **Куширові /*Ceratophyllaceae*/**) – європейсько-східноазійський вид, який у межах області обмежено поширений в її північній і середній частинах; зростає в складі водних (занурених) рослинних угруповань різних типів водойм. Для області є раритетним (рідкісним) видом, популяції його є малочисельними, локалітети значно віддалені один від одного, угруповання виду занесені до “Зеленої книги України” (2009 р.) [10]. За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Зарічненський р-н – регіональний ландшафтний парк

“Прип’ять-Стохід” [10]); Володимирецький р-н – м. Кузнецовськ (Г/к.агр.), Рівненський ПЗ, оз. Біле (Г/к.агр.); Сарненський р-н – Рівненський ПЗ (Карасинське лісництво) [4];

рівноплідник рутвицелистий /Isopyrum thalictroides L./ (родина **Жовтецеві /Ranunculaceae/**) – європейський вид, який у межах області обмежено поширений в її середній і південній частинах; зростає в складі рослинних угруповань листяних, зрідка – мішаних лісів. Для області є раритетним (рідкісним) видом, популяції часто є малочисельними, локалітети значно віддалені один від одного, спостерігається зниження чисельності популяцій під впливом антропогенних факторів (вирубування лісів, зривання як декоративних рослин). За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Костопільський р-н – урочище Козлинський Майдан (Г/к.агр.); **ЖП/** Березнівський р-н – Надслучанський регіональний ландшафтний парк (ландшафтний заказник місцевого значення “Соколіні гори”) (Г/к.агр.); **ВВ/** Рівненський р-н – державний заказник загальнодержавного значення “Вишнева гора”, біля с. Городок (Г/ПОКМ), біля с. Антополь (Г/ПОКМ), біля с. Корнин (Г/к.агр.); Гошанський р-н – ботанічний заказник місцевого значення “Бабинський ліс” [14]; Млинівський р-н – біля с. Війниця (Г/к.агр.); Здолбунівський р-н – біля с. Дермань Перша (Г/к.агр.), біля с. Кунин (Г/к.агр.);

ломиніс прямий /Clematis recta L./ (родина **Жовтецеві /Ranunculaceae/**) – європейський вид, який у межах області розсіяно поширений на всій території, більш часто в її середній і південній частинах; зростає в складі розріджених чагарникових угруповань, рідколісь, узлісь. Для області є раритетним (вразливим) видом, популяції є малочисельними, з низькою ценотичною активністю, локалітети значно віддалені один від одного, спостерігається зниження чисельності популяцій під впливом антропогенних факторів (зривання як декоративних і лікарських рослин). За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Рівненський р-н – біля с. Новостав (Г/ПОКМ), біля смт Оржів (Г/к.агр.); **ЖП/** Рокитнівський р-н – біля с. Борове (Г/к.агр.); Березнівський р-н – Надслучанський регіональний ландшафтний парк (лісовий заказник місцевого значення “Березівський” [14]); Корецький р-н – біля с. Франкополь (результати обстеження); **ВВ/** Рівненський р-н – державний заказник загальнодержавного значення “Вишнева гора”, біля с. Городок (Г/ПОКМ); Дубенський р-н – біля с. Мильча (результати обстеження); **МП/** Дубенський р-н – біля смт Смига (Г/к.агр.);

водяний жовтець розчепирений /Batrachium divaricatum (Schrank) Wimmer/ (родина **Жовтецеві /Ranunculaceae/**) – євразійський вид, який у межах області досить обмежено поширений на території ВП і МП; зростає в складі занурених водних угруповань малопроточних водойм. Для області є раритетним (дуже рідкісним) видом, достовірно відомий лише з небагатьох локалітетів, популяції є малочисельними. За гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Костопільський р-н – біля с. Пісків (Г/к.агр.); **МП/** Дубенський

р-н – біля с. Майдан, р. Замишівка (Г/ПОКМ); біля с. Тур'я, р. Зелений Струмок (Г/ПОКМ). Слід відмітити, що за попередніми даними заходів охорони потребують усі інші види роду Водяний жовтець, які зростають на території області;

жовтець сланкий /*Ranunculus reptans L.* (родина **Жовтецеві /*Ranunculaceae***) – циркумполярний вид, який у межах області досить обмежено поширений на території ВП; зростає в складі рослинних угруповань розріджених прибережних заростей на піщаних ґрунтах. Для області є раритетним (дуже рідкісним) видом, достовірно відомий лише з декількох локалітетів, потребує занесення до “Червоної книги України”. За гербарними матеріалами вид відомий: **ВП**/ Зарічненський р-н – регіональний ландшафтний парк “Прип’ять-Стохід” (оз. Нобель (Г/ПОКМ), оз. Засвітське (Г/ПОКМ)); Володимирецький р-н – Рівненський ПЗ (Білоозерське лісництво) (Г/к.агр.), біля оз. Біле (Г/к агр.);

жовтець бульбистий /*Ranunculus bulbosus L.* (родина **Жовтецеві /*Ranunculaceae***) – європейський вид, який у межах області досить обмежено поширений на території МП, можливо зустрічається в південній частині ВВ; зростає в складі рослинних угруповань середньозволожених або сухуватих лук, розріджених чагарникових заростей, рідколісь, узлісь. Для області є раритетним (дуже рідкісним) видом, популяції є малочисельними, з незадовільним відтворенням, з низькою ценотичною активністю та значним ризиком випадання зі складу угруповань внаслідок трансформації екоотопів. За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **МП**/ Радивилівський р-н – біля с. Пляшева (Г/к.агр.); Дубенський р-н [7];

жовтець Запаловича /*Ranunculus zapalowiczii Pacz.* (родина **Жовтецеві /*Ranunculaceae***) – європейський вид, який у межах області досить обмежено поширений на території ВВ; зростає в складі рослинних угруповань сухих або остепнених лук, часто на виходах карбонатів. Для області є раритетним (дуже рідкісним) видом, достовірно відомо лише декілька локалітетів. За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВВ**/ Радивилівський р-н [7]; Дубенський р-н – біля с. Мильча (Г/к.агр.);

рутвиця орликолиста /*Thalictrum aquilegifolium L.* (родина **Жовтецеві /*Ranunculaceae***) – євразійський вид, який у межах області розсіяно поширений на території ВП, ЖП, МП, ВВ; зростає в складі рослинних угруповань мішаних і листяних лісів, чагарникових заростей, часто з достатнім зволоженням, близьким заляганням карбонатів або кристалічних порід. Для області є раритетним (вразливим) видом, популяції є малочисельними, з незадовільним відтворенням, з низькою ценотичною активністю, локалітети значно віддалені один від одного, спостерігається зниження чисельності популяцій під впливом антропоічних факторів (зміна зволоженості, вирубування лісів, зривання як декоративних рослин). Найбільш чисельні популяції виду відмічені в межах Малуго Полісся. За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВП**/ Костопільський р-н – між с. Суськ і с. Жильжа (Г/ПОКМ),

біля с. Суськ, Суське лісництво (G/ПОКМ); Рівненський р-н – біля с. Новостав, Новоставське лісництво (G/ПОКМ), біля залізної станції Любомирськ (G/к.агр.); біля смт Оржів (G/к.агр.); **ЖП**/ Рокитнівський р-н – загальнозоологічний заказник місцевого значення “Масевицький” (урочище “Старики”) [14]; **ВВ**/ Рівненський р-н – біля с. Решуцьк (G/ПОКМ); Гоцанський р-н – ландшафтний заказник місцевого значення “Агатівка” (G/ПОКМ); Млинівський р-н – біля с. Владиславівка (G/ПОКМ); **МП**/ Здолбунівський р-н – біля с. Буца, ботанічний заказник загальнодержавн. значення “Бушаський” (G/к.агр.);

рутвиця Баугіна /*Thalictrum bauginii Crantz*/ (родина **Жовтецеві /*Ranunculaceae*/**) – європейський вид, який у межах області досить обмежено поширений на території ВВ; зростає в складі рослинних угруповань середньозволожених і остепнених лук, часто з близьким заляганням карбонатів. Для області є раритетним (дуже рідкісним) видом, достовірно відомий лише з одного локалітету. Вид наводиться лише за літературними матеріалами: **ВВ**/ Дубенський р-н [7];

горицвіт літній /*Adonis aestivalis L.*/ (родина **Жовтецеві /*Ranunculaceae*/**) – європейсько-східноазійський вид, який у межах області досить обмежено поширений на території ВП (як заносна рослина, ергазіофіт) та ВВ; зростає в складі рослинних угруповань узбіч доріг і полів, іноді вирощується на присадибних ділянках. Для області є раритетним (дуже рідкісним) видом, достовірно відомий лише з декількох локалітетів; оскільки вид є трав’янистим монокарпіком, то характеризується нестабільною динамікою, можливо зник. За гербарними матеріалами вид відомий: **ВП**/ Костопільський р-н – м. Костопіль (усні повідомлення); **ВВ**/ Гоцанський р-н – біля с. Підгайці (G/ПОКМ), біля с. Підліски (G/ПОКМ);

зірочник товстолистий /*Stellaria crassifolia Ehrh.*/ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – циркумполярний вид, який у межах області досить обмежено поширений на території ВВ; зростає в складі рослинних угруповань низинних осоково-гіпнових боліт. Для області є раритетним (дуже рідкісним) видом, достовірно відомий лише з одного локалітету, популяція є малочисельною. За гербарними матеріалами вид відомий: **ВВ**/ Млинівський р-н – біля с. Перевередів (G/к.агр.);

роговик скупчений /*Cerastium glomeratum Thuill.*/ – європейський, меншою мірою західноазійський вид, який у межах області досить обмежено поширений на території ВВ і МП; зростає в складі рослинних угруповань мезофільних лук. Для області є раритетним (дуже рідкісним) видом, достовірно відомий з декількох локалітетів, популяції є малочисельними. За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВВ**/ Млинівський р-н – біля с. Кораблище (G/к.агр.); **МП**/ Острозький р-н [8];

костянець зонтичний /*Holosteum umbellatum L.*/ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – європейсько-східноазійський вид, який у межах області

обмежено поширений на території ВП і ВВ; зростає в складі рослинних угруповань середньозволожених і сухуватих лук. Для області є раритетним (рідкісним) видом, достовірно відомий лише з небагатьох локалітетів, популяції є малочисельними, з низькою ценотичною активністю, основні локалітети на території України знаходяться південніше Рівненської області. За гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Березнівський р-н – околиці м. Березне (результати обстеження); **ВВ/** Млинівський р-н – біля с. Береги (Г/к.агр.) (гербарні зразки *Holosteum umbellatum* з фондів РОКМ насправді виявились *Cerastium holosteoides*);

мінґарція гладеньконасінна /*Minuartia leiosperma* Klokov (*M. setacea* (Thuill.) Hayek/ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – європейський диз'юнктивний вид, який у межах області досить обмежено поширений на території ЖП; зростає в складі рослинних угруповань, сформованих на виходах гранітів. Для області є раритетним (дуже рідкісним) видом, достовірно відомий лише один давній локалітет, можливо зник. За гербарними матеріалами вид відомий: **ЖП/** Березнівський р-н – Надслучанський регіональний ландшафтний парк (ландшафтний заказник місцевого значення “Соколині гори”, біля с. Губків (Г/РОКМ));

шпергель Морісона /*Spergula morisonii* Boreau/ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – європейський вид, який у межах області розсіяно поширений на території ВП, ЖП, МП; зростає в складі рослинних угруповань відкритих піщаних ділянок. Для області є раритетним (вразливим) видом, характеризується досить нерівномірним розповсюдженням, на території України проходять південна та східна межі ареалу. За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Зарічненський р-н – біля с. Задовже (Г/к.агр.), Володимирецький р-н – біля с. Озерці [8], м. Кузнецовськ (Г/к.агр.), Рівненський ПЗ (Білоозерське лісництво) (результати обстеження); Рокитнівський р-н – біля с. Старе Село, Старосільське лісництво (Г/к.агр.), біля с. Глинне (Г/к.агр.), біля с. Блажево (Г/к.агр.); Сарненський р-н – м. Сарни (Г/к.агр.); **ЖП/** Березнівський р-н – біля с. Вітковичі (Г/к.агр.); **МП/** Дубенський р-н – біля с. Буща (Г/к.агр.);

смілька зеленоцвіта /*Silene chlorantha* (Willd.) Ehrh./ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – європейсько-східносібірський вид, який у межах області обмежено поширений на території ВП і ВВ; зростає в складі рослинних угруповань сухих і остепнених лук. Для області є раритетним (рідкісним) видом, достовірно відомий із небагатьох локалітетів, віддалених один від одного, популяції є малочисельними. За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Костопільський р-н – біля с. Деражне (Г/РОКМ); **ВВ/** Рівненський р-н – біля смт Клевань (Г/к.агр.); Дубенський р-н [8];

смілька татарська /*Silene tatarica* (L.) Pers./ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – європейський вид, який у межах області обмежено поширений на території ВП; зростає в складі рослинних угруповань піщаних наносів у заплавах річок. Для області є раритетним (рідкісним) видом, на те-

риторії України проходить південна межа поширення виду, достовірно відомий лише з небагатьох локалітетів, популяції є малочисельними. За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Сарненський р-н – околиці м. Сарни (Г/к.агр.); Рівненський природний заповідник [15];

вуханка клинолиста /*Orites cuneifolia* Raf./ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – європейський вид, який у межах області обмежено поширений на території ВВ; зростає в складі рослинних угруповань відкритих піщаних ділянок. Для області є раритетним (рідкісним) видом, на території України проходить східна межа поширення виду, достовірно відомий лише з декількох локалітетів, популяції є малочисельними. За гербарними матеріалами вид відомий: **ВВ/** Рівненський р-н (гербарій Львівського природничого музею (LE)); Дубенський р-н (LE);

куколиця дводомна /*Melandrium dioicum* (L.) Coss. et Germ./ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – європейсько-східносибірський вид, який у межах області досить обмежено поширений на території МП; зростає в складі рослинних угруповань розріджених чагарникових заростей. Для області є раритетним (дуже рідкісним) видом, достовірно відомий лише з небагатьох локалітетів, популяції є малочисельними, з низькою ценогичною активністю. За гербарними матеріалами вид відомий: **МП/** Дубенський р-н – біля с. Майдан (Г/ПОКМ); Здолбунівський р-н – біля с. Нова Мощаниця (Г/к.агр.);

гвоздика армерійовидна /*Dianthus armeria* L./ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – європейський вид, який у межах області розсіяно поширений у її лісостеповій частині; зростає в складі рослинних угруповань середньозволожених і сухих лук, узлісь. Для області є раритетним (вразливим) видом, локалітети значно віддалені один від одного, популяції малочисельні, спостерігається зниження їх чисельності під впливом антропогенних факторів (заліснення лучних ділянок, випасання худоби, викошування, зривання як декоративних рослин). За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВВ/** Рівненський р-н – державний заказник загальнодержавного значення “Вишнева гора”, біля с. Городок (Г/к.агр.), біля с. Корнин (Г/к.агр.); Млинівський р-н – біля с. Кораблище (Г/к.агр.); Здолбунівський р-н – біля с. Новомиськ (Г/к.агр.); **ПВ/** Дубенський р-н – біля с. Майдан (Г/к.агр.);

гвоздика картузіанська /*Dianthus carthusianorum* L./ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – європейський вид, який у межах області досить обмежено поширений на території ЖП і ВВ; зростає в складі рослинних угруповань сухих і остепнених лук. Для області є раритетним (дуже рідкісним) видом, в основному відомий із Карпат, локалітети значно віддалені один від одного, популяції малочисельні, спостерігається зниження їх чисельності під впливом антропогенних факторів (випасання худоби, викошування, зривання як декоративних рослин). За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ЖП/** Березнівський р-н – геологічний заказник місцевого значення “Марининсько-Устянські граніти” [14]; **ВВ/** Млинівський р-н – біля с. Бокій-

ма (Г/к.агр.); Демидівський р-н – біля с. Вербень (Г/к.агр.);

ГВОЗДИКА польська /*Dianthus polonicus Zapal.* (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae***) – європейський вид, який у межах області досить обмежено поширений на території МП, можливо – ВВ і ПВ; зростає в складі рослинних угруповань середньозволожених, сухих і остепнених лук. Для області є раритетним (дуже рідкісним) видом, на території України проходить його східна межа поширення, популяції малочисельні, спостерігається зниження їх чисельності під впливом антропогенних факторів (випасання худоби, викошування, зривання як декоративних рослин). За своїми ознаками близький до попереднього виду. За літературними матеріалами вид відомий: **МП/** Радивилівський р-н [8];

ГВОЗДИКА перетинчаста /*Dianthus membranaceus Borbás* (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae***) – європейський вид, який у межах області обмежено поширений на всій території; зростає в складі рослинних угруповань середньозволожених, сухих і остепнених лук. Для області є раритетним (рідкісним) видом, популяції малочисельні, локалітети значно віддалені один від одного. За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Сарненський р-н [8]; **ВВ/** Рівненський р-н – державний заказник загальнодержавного значення “Вишнева гора”, біля с. Городок (Г/ПОКМ);

ГВОЗДИКА мінлива /*Dianthus polymorphus M. Bieb.* (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae***) – європейсько-східноазійський вид, який у межах області обмежено поширений на території ВП і МП; зростає в складі рослинних угруповань середньозволожених і сухих лук на піщаних ґрунтах. Для області є раритетним (рідкісним) видом, популяції малочисельні, локалітети значно віддалені один від одного. За своїми ознаками близький до *Dianthus borbasii Vandas*. М. Федорончук зі співавторами вважає, що цей вид зростає на схід від Волги та в Східному Передкавказзі [8]. Однак, Н. Цвелев зі співавторами наводить його для Дніпровського підрайону Заходу Східної Європи [17]. Визначення гербарних зразків за ключами, що наводяться цими авторами, показало, що вони відповідають діагнозу *D. polymorphus*. За гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Зарічненський р-н, біля с. Нобель (Г/к.агр.); Сарненський р-н – біля с. Малинськ (Г/ПОКМ); **МП/** Здолбунівський р-н – ботанічний заказник загальнодержавного значення “Бушанський”, біля с. Буша (Г/ПОКМ);

ГВОЗДИКА голувата /*Dianthus glabriusculus Borbás* (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae***) – європейський вид, який у межах області обмежено поширений на всій території; зростає в складі рослинних угруповань середньозволожених лук, узлісь, рідколісся. Для області є раритетним (рідкісним) видом, на території України проходить східна межа поширення, популяції малочисельні, спостерігається зниження їх чисельності під впливом антропогенних факторів (випасання худоби, зривання як декоративних рослин). За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Володимирецький р-н [8]; **ВВ/** Рівненський р-н – біля с. Шпанів (Г/к.агр); Млинівський р-н [8];

ГВОЗДИКА ІВГИ /*Dianthus eugeniae Kleopow*/ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – європейський вид, який у межах області обмежено поширений на території північної та середньої частини; зростає в складі рослинних угруповань середньозволожених лук, узлісь, рідколісся. Для області є раритетним (рідкісним) видом, на території України проходять південна та західна межі поширення, популяції малочисельні, спостерігається зниження їх чисельності під впливом антропоічних факторів (випасання худоби, зривання як декоративних рослин). За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Костопільський р-н – біля с. Суськ (Г/к.агр); **ВВ/** Рівненський р-н [8];

ГВОЗДИКА ПОЛЬОВА /*Dianthus campestris M. Bieb.*/ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – європейський вид, який у межах області обмежено поширений на території ВП і МП; зростає в складі рослинних угруповань розріджених соснових лісів на піщаних ґрунтах. Для області є раритетним (рідкісним) видом, популяції малочисельні, вид здебільшого відомий із східної частини України. За гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Зарічненський р-н, біля с. Нобель (Г/ПОКМ); Володимирецький р-н – ботанічний заказник місцевого значення “Воронківський”, біля с. Воронки (Г/к.агр); **МП/** Здолбунівський р-н – ботанічний заказник загальнодержавного значення “Бушанський”, біля с. Буща (Г/к.агр);

ГВОЗДИКА НЕСПРАВЖНЬОВІДСТВОБУРЧЕНА /*Dianthus pseudosquarrosus (Novák) Klokov*/ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – європейський вид, який у межах області обмежено поширений на території ВП, ЖП і МП; зростає в складі рослинних угруповань розріджених соснових лісів і узлісь на піщаних ґрунтах. Для області є раритетним (малопоширеним) видом, на території України проходить південна межа поширення, популяції відносно чисельні, однак локалітети значно віддалені один від одного, рослини зриваються та викопуються як декоративні. За гербарними матеріалами вид відомий: **ВП/** Зарічненський р-н – біля с. Млин, біля оз. Засвітське (Г/ПОКМ); Дубровицький р-н – біля залізничної станції Дубровиця (Г/к.агр), ботанічний заказник загальнодержавного значення “Озерський”, біля с. Озерськ (Г/ПОКМ); Сарненський р-н – біля с. Любиковичі, Сарненське лісництво (Г/к.агр), біля с. Калинівка (Г/ПОКМ); **ЖП/** Рокитнівський р-н – біля с. Біловіж (Г/ПОКМ); **МП/** Острозький р-н – ботанічний заказник загальнодержавного значення “Бушанський”, біля с. Ілляшівка (Г/к.агр);

ГВОЗДИКА СТИСНУТОЧАЩЕНА /*Dianthus stenocalyx Juz.*/ (родина **Гвоздичні /*Caryophyllaceae*/**) – західноєвропейський вид, який у межах області обмежено поширений на всій території; зростає в складі рослинних угруповань сируватих і середньозволожених лук. Для області є раритетним (рідкісним) видом, на території України проходить південна межа поширення, популяції малочисельні, з низькою ценотичною активністю, спостерігається зниження їх чисельності під впливом антропоічних факторів (випасання худоби, осу-

шення, викошування, зривання як декоративних рослин), локалітети значно віддалені один від одного. За літературними та гербарними матеріалами вид відомий: **ВП**/ Володимирецький р-н [8]; Дубровицький р-н [8]; Сарненський р-н – Рівненський ПЗ (Карасинське лісництво, біля оз. Сомине (G/к.агр)); **ЖП**/ Рокитнівський р-н – біля с. Старики, біля р. Льва (G/к.агр); **ВВ**/ Гошанський р-н [8]; Корецький р-н [8]; Млинівський р-н – біля смт Млинів, урочище “Лози” (G/к.агр), біля с. Лихачівка (G/к.агр); **МП**/ Острозький р-н – біля с. Новомалин (G/ПОКМ);

дуб скельний /*Quercus petraea* Liebl./ (родина **Букові /*Fagaceae*/**) – європейський вид, який у межах області обмежено поширений на території МП і ПВ (давні місцезростання з території ВВ нині найімовірніше не збереглися); зростає в складі рослинних угруповань листяних лісів. Для області є раритетним (рідкісним) видом, на території України проходить його північно-східна межа поширення, популяції виду є відносно чисельними, однак їх відтворення не є достатньо динамічним, вони досить вразливі під впливом антропогенних факторів, локалітети обмежені невеликою площею, угруповання за участю виду занесені до “Зеленої книги України” (2009 р.) [10]. За гербарними матеріалами вид відомий: **МП**/ Дубенський р-н – біля с. Майдан (G/к.агр); **ПВ**/ Здолбунівський р-н – біля с. Зелений Дуб (G/к.агр).

Таким чином, існуючий список видів флори, що підлягають регіональній охороні на території Рівненської області, пропонується доповнити 34 видами рослин із 21 роду та 8 родин. Сюди включено 2 види папоротеподібних і 32 види двосім’ядольних покритонасінних рослин. У созологічному відношенні детально проаналізовані види родин *Ranunculaceae* та *Caryophyllaceae*. Із цих родин для регіональної охорони запропоновано відповідно 9 та 19 видів. Так, охороні підлягають окремі види роду Жовтець *Ranunculus* та більшість видів роду Гвоздика *Dianthus*, що зростають на території області. За категоріями раритетності 13 видів є дуже рідкісними, 13 видів є рідкісними, 7 видів належить до вразливих, 1 вид – до малопоширених.

У подальшому необхідне продовження польових досліджень із метою більш детального з’ясування сучасного стану цих та інших таксонів, уточнення їх категорії раритетності. Внесення запропонованих видів до вже затвердженого “Переліку ...” надасть їм юридичного статусу охорони й сприятиме збереженню їх природних популяцій.

1. Андрієнко Т. Л. Край лісів та імлистих боліт / Т. Л. Андрієнко, Г. М. Антонова, А. В. Єршов. – Львів, 1988. – 86 с.
2. Андрієнко Т. Л. Біорізноманіття проектованого Надслучанського регіонального ландшафтного парку / Т. Л. Андрієнко, Ю. М. Грищенко, О. І. Прядко // Актуальні проблеми створення Надслучанського регіонального ландшафтного парку та шляхи їх вирішення (смт Березне, 28-29 вересня 1999 р.): матеріали науково-практичного семінару. – Рівне: РДТУ, 1999. – С. 44-57.
3. Володимирець В. О. Про список видів флори, що підлягають регіональній охороні на території Рівненської області / В. О. Володимирець, Р. М. Савчук // Природно-ресурсний комплекс Західного Полісся: історія, стан, перспективи розвитку. – Ч.1. Екологічні проблеми та природно-

ресурсний потенціал Західного Полісся. – Березне, 2010. – С. 9-10. **4.** Волошинова Н. О. Заповідний край лісів, боліт, озер / Н. О. Волошинова, В. А. Бачук, Ю. М. Грищенко. – Рівне: Видавництво ВАТ “Рівненська друкарня”, 2007. – С. 57-58. **5.** Губарь Л. М. Урбанофлора східної частини Малеого Полісся (на прикладі Острога, Нетішина, Славути та Шепетівки): дис. ... канд. біол. наук / Л. М. Губарь. – К., 2006. – 305 с. **6.** Дермансько-Мостівський регіональний ландшафтний парк: проблеми становлення (м. Здолбунів, 22-23 березня 2001 р.): матеріали науково-практичного семінару. – К., 2001. – С. 129-130. **7.** Екофлора України / відпов. ред. Я. П. Дідух. – Т. 2. – К.: Фітосоціоцентр, 2002. – 480 с. **8.** Екофлора України / відпов. ред. Я. П. Дідух. – Т. 3. – К.: Фітосоціоцентр, 2002. – 496 с. **9.** Закон України “Про Червону книгу України” (№ 3055-III) // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 30. **10.** Зелена книга України / за заг. ред. Я. П. Дідуха – К.: Альтерпрес, 2009. – 448 с. **11.** Красная книга СССР. – Т. 2. – М.: Лесная промышленность, 1984. – 480 с. **12.** Нові відомості про поширення рідкісних видів флори Волинського Полісся / Мельник В. І., Баранський О. Р., Володимирець В. О. та ін. // Укр. ботан. журн. – 2010. – 67, № 1. – С. 62-70. **13.** Определитель высших растений Украины. – К.: Наук. думка, 1987. – 548 с. **14.** Природно-заповідний фонд Рівненської області / за ред. Ю. М. Грищенка. – Рівне: Волинські обереги, 2008. – 216 с. **15.** Рівненський природний заповідник: Літопис природи. 2000-2008 рр. – Т. 1-9. – Сарни, 2001-2009. **16.** Рішення Рівненської обласної ради від 27 березня 2009 року № 1196 “Про затвердження Переліку регіонально рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин на території Рівненської області та Положення до нього”. **17.** Флора Восточной Европы / отв. ред. и ред. тома Н. Н. Цвелёв. – М.; СПб.: Товарищество научных изданий КМК, 2004. – Т. XI. – 536 с. **18.** Хорология флоры Украины: справ. пособие / А. И. Барбарич, Д. Н. Доброчаева, О. Н. Дубовик и др. – К.: Наук. думка, 1986. – 272 с. **19.** Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с. **20.** Червона книга Української РСР / за ред. К. М. Ситника. – К.: Наук. думка, 1980. – 504 с. **21.** Mosyakin S. L. Vascular plants of Ukraine: a nomenclatural Checklist / S. L. Mosyakin, M. M. Fedoronchuk. – Kiev, 1999. – 345 p.

Рецензент: д.с.-г.н., професор Веремєєнко С. І. (НУВГП)